

NATURA I SOCIETAT; MOSAICS A MENORCA

Editors

Francesc Xavier Roig i Munar i Pere Fraga i Arguimbau

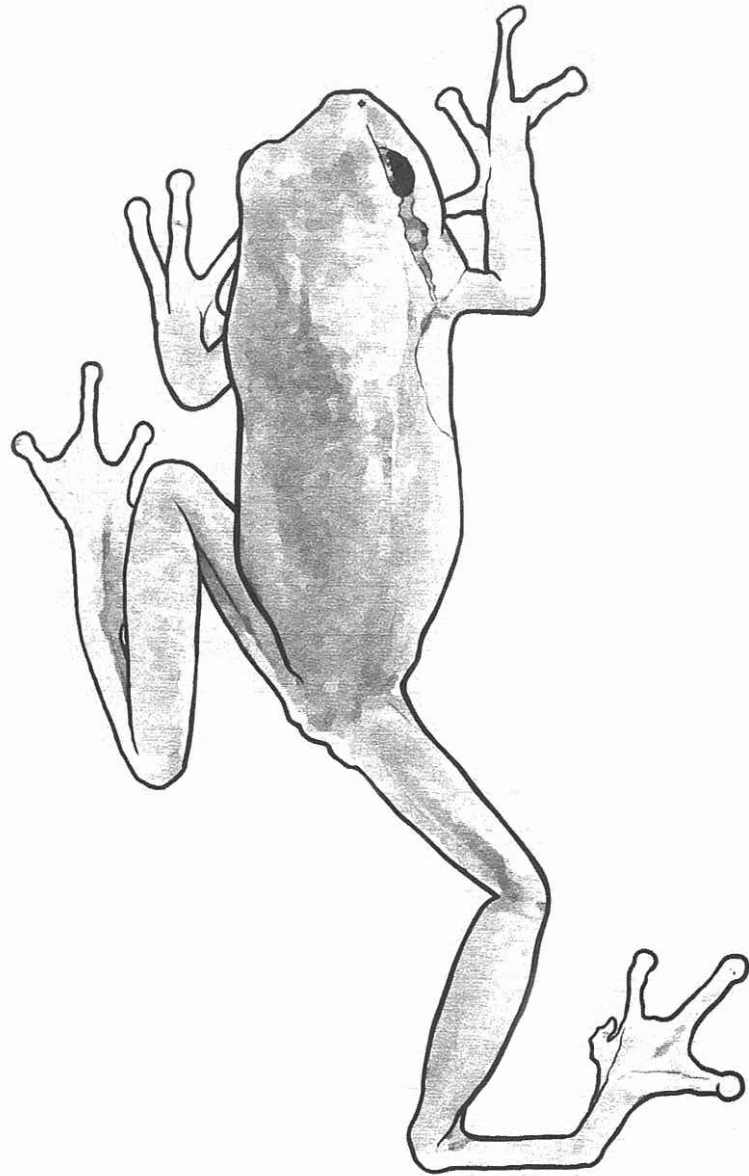
*Josep Miquel Vidal Hernández, Antoni Obrador Tudurí, Josep Quintana Cardona,
José Ángel Martín Prieto, Agustí Jansà Clar, Antoni Rodríguez Perea,
Joan J. Fornós Astó, Marta Sales Villalonga, Francesc Xavier Roig i Munar,
Cristòfol Mascaró Sintes, Pere Fraga i Arguimbau, Guillem Xavier Pons i Buades,
Lluís Cardona Pascual, Pere Pons Sabater, Rafel Triay Bagur, Óscar Garcia Febrero, Miquel
Truyol Olives, Joan Lluís Pretus Real, Valentín Pérez Mellado,
Antoni Ferrer Rotger, David Carreras Martí, Jaume Mascaró Pons,
Vicenç M. Rosselló i Verger, Xavier Gomila Pons, Manolo Lora Buzón,
Jesús Cardona Pons, Cristòfol Barber Villalonga, Marc Truyol Moll,
Gabriel Seguí de Vidal, Josep Portella Coll, Joan F. López Casasnovas,
Eva Cardona Pons, Emili de Balanzó Fernández, Josep Manchado Rojas, Sergi Mari Pons*

Il·lustracions

de

*Josep Quintana Cardona, Eva Cardona Pons, Pere Pons Sabater, Antoni Camps Extremera,
Pau Cortadellas Torrà, Carles Moll Taltavull i Zaida Ortega Diago*

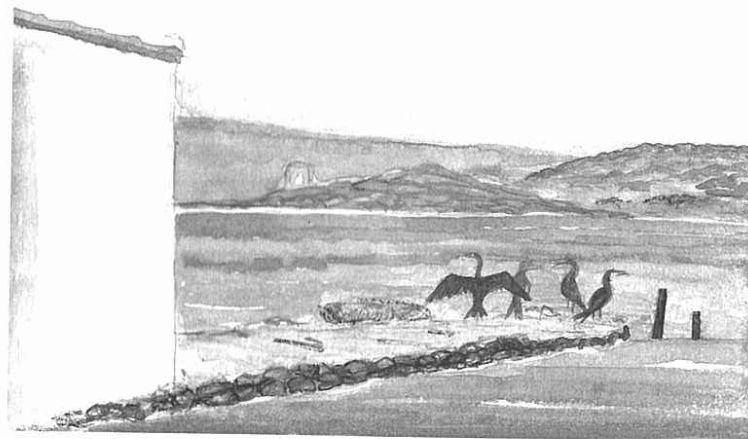
Des dels aspectes més físics als aspectes més biològics passant per l'adaptació i l'ús que n'ha fet l'home d'aquests al llarg del temps, els 35 autors ens mostren una visió particular, que té Menorca com a denominador comú.

ÍNDIX

1. Introducció	15
<i>J. M. Vidal Hernández</i>	
2. I de les pedres treuen pans	19
<i>Antoni Obrador Tudurí</i>	
3. Ànimes petrificades	25
<i>Josep Quintana Cardona</i>	
4. Gemorfologia de Menorca: el relleu i les seves formes	29
<i>José Ángel Martín Prieto</i>	
5. L'illa del vent	33
<i>Agustí Jansà Clar</i>	
6. L'aigua, la saba de la terra	37
<i>Antoni Rodríguez Perea</i>	
7. Torrents i barrancs	41
<i>Joan J. Fornós Astó</i>	

8. La mar (diari d'una alga de vorera)	45
<i>Marta Sales Villalonga</i>	
9. La mar d'arena, la mar de grans	49
<i>Francesc Xavier Roig i Munar</i>	
10. Els bolets a Menorca	53
<i>Cristòfol Mascaró Sintes</i>	
11. Del verd, els colors de l'illa	57
<i>Pere Fraga i Arguimbau</i>	
12. La biodiversitat del país de Lil ·liput	61
<i>Guillem Xavier Pons i Buades</i>	
13. L'illa del peix petit	65
<i>Lluís Cardona Pascual</i>	
14. Hereus del juràssic	69
<i>Pere Pons Sabater</i>	
15. A vol entre el mar i els penyals	75
<i>Rafel Triay Bagur</i>	
16. I tu, quant fa que navegues?	79
<i>Óscar Garcia Febrero</i>	
17. Paredant el medi natural de Menorca	83
<i>Miquel Truyol Olives</i>	
18. Ecosistemes en el temps	87
<i>Joan Lluís Pretus Real</i>	
19. Els illots costaners, petit regne de la sargantana balear	93
<i>Valentín Pérez Mellado</i>	
20. Quan les pedres parlaven	99
<i>Antoni Ferrer Rotger</i>	
21. Viu un paisatge en moviment (i mou-te per un paisatge viu)	103
<i>David Carreras Martí</i>	

8. La mar (diari d'una alga de vorera)	45	22. L'experiència d'insularitat	109
<i>Marta Sales Villalonga</i>		<i>Jaume Mascaró Pons</i>	
9. La mar d'arena, la mar de grans	49	23. Natura humanitzada	113
<i>Francesc Xavier Roig i Munar</i>		<i>Vicenç M. Rosselló i Verger</i>	
10. Els bolets a Menorca	53	24. El territori fet poesia: la toponímia	117
<i>Cristòfol Mascaró Sintès</i>		<i>Xavier Gomila Pons</i>	
11. Del verd, els colors de l'illa	57	25. Els camins, eixos estructurals de Menorca	121
<i>Pere Fraga i Arguimbau</i>		<i>Manolo Lora Buzón</i>	
12. La biodiversitat del país de Lil liput	61	26. Es lloc, tres visions	127
<i>Guillem Xavier Pons i Buades</i>		<i>Jesús Cardona Pons</i>	
13. L'illa del peix petit	65	27. Pedres en silenci	131
<i>Lluís Cardona Pascual</i>		<i>Cristòfol Barber Villalonga</i>	
14. Hereus del juràssic	69	28. La pagesia avui	135
<i>Pere Pons Sabater</i>		<i>Marc Truyol Moll</i>	
15. A vol entre el mar i els penyals	75	29. La vaca que fa el paisatge	139
<i>Rafel Triay Bagur</i>		<i>Gabriel Seguí de Vidal</i>	
16. I tu, quant fa que navegues?	79	30. La roda de la vida	143
<i>Óscar García Febrero</i>		<i>Josep Portella Coll</i>	
17. Paredant el medi natural de Menorca	83	31. Cultura popular: narrativa de tradició oral	149
<i>Miquel Truyol Olives</i>		<i>Joan F. López Casasnovas</i>	
18. Ecosistemes en el temps	87	32. Improvisació	153
<i>Joan Lluís Pretus Real</i>		<i>Eva Cardona Pons</i>	
19. Els illots costaners, petit regne de la sargantana balear	93	33. A la recerca del temps perdut...?	159
<i>Valentín Pérez Mellado</i>		<i>Emili de Balanzó Fernández</i>	
20. Quan les pedres parlaven	99	34. Les cicatrius de la terra	163
<i>Antoni Ferrer Rotger</i>		<i>Josep Manchado Rojas</i>	
21. Viu un paisatge en moviment (i mou-te per un paisatge viu)	103	35. La via menorquina a la sostenibilitat	167
<i>David Carreras Martí</i>		<i>Sergi Marí Pons</i>	

INTRODUCCIÓ

JOSEP MIQUEL VIDAL HÉRNANDEZ

Quan miram un edifici, una escultura o un objecte tridimensional qualsevol, no basta contemplar-lo des d'una sola perspectiva per saber com és. Sovint cal fer-li la volta, veure'l des de tots els costats per captar-ne tota l'estructura i, en el cas d'una obra d'art, tota la bellesa. Alguna cosa semblant passa amb un territori, posem per cas l'illa de Menorca, el qual no és possible copsar amb una sola visió i no parl ja d'una visió física sinó intel·lectual. No basta apropar-s'hi amb les eines d'una disciplina científica per treure'n tota la seva realitat sinó que un territori és com un calidoscopi que pot originar una munió d'imatges canviants segons com es mira i segons qui el mira. Així, tenim una Menorca geològica, una Menorca vegetal, una Menorca submergida, una Menorca d'arena, una Menorca modificada per l'home, una Menorca turística, una Menorca ramadera i agrícola, i moltes d'altres. Totes aquestes «menorques», a més, es combinen en la ment dels estudiosos i així tenim una Menorca vegetal submergida o una Menorca hidrogeològica, barreja de la Menorca geològica i de la climàtica.

Per tant, des del punt de vista del coneixement científic Menorca no és una sinó moltes, i cap no pot atorgar-se de manera exclusiva la representació de la

seva realitat. Només si es coneixen totes, encara que sigui d'una manera aproximada, es pot dir que s'obté una idea de la realitat de l'illa.

Però, tanmateix, el coneixement científic no ho és tot. El coneixement científic no és complet ni ho serà mai, per açò, per molt que coneguem tots els aspectes físics, biològics i socials de l'illa, la reunió d'aquests coneixements no és Menorca. El conjunt de totes les ciutats, pobles, muntanyes i rius d'un territori en un mapa no és mai el territori real, sinó la seva representació.

Per aquest motiu, el coneixement científic sempre deixa camp per desenvolupar la imaginació, imaginació que si es desborda pot originar monstres, però que si es controla ens pot il·luminar, almenys en part, aquells racons inexplorats en què la ciència s'atura, allà on la ciència no té res a dir. Els mateixos científics, com a resultat de la seva tasca quotidiana, adquireixen una intuïció que els apropa a la realitat fins a extrems que la seva ciència no explica. Aquests extrems ara són simples imatges o idees que algun dia, potser, trobaran cabuda dintre de la ciència ordinària. Quan açò passi el territori del coneixement s'haurà eixamplat i la zona desconeguda haurà estat empesa cap enfora però sense desaparèixer mai del tot.

La idea que presideix aquest llibre ha estat, precisament, demanar a un grup d'especialistes qualificats una imatge no científica -o no exclusivament científica- de l'aspecte de la realitat menorquina que cadascun d'ells estudia, una imatge sempre producte de la seva experiència, dels seus anys de dedicació a conrear una parcel·la del coneixement relacionada amb l'illa. És a dir, es tractava d'exposar d'una manera entenedora per a tothom la idea que cadascun d'aquests científics s'ha fet de Menorca al llarg de moltes hores de minucios treball de camp; idea foramentada en l'experiment i l'estudi però també gràcies al coneixement informal que, com acabam de dir, tot científic obté de la seva experiència i que és el que li permet innovar i fer avançar el coneixement.

Aquest, per tant, és l'esperit que presideix el recull d'articles mitjançant els quals un grup de 34 bons coneixedors de la realitat menorquina ens apropen a aquella imatge de l'illa que els seus treballs han conformat al cap dels anys. Aquestes imatges, com podreu comprovar, són múltiples i diverses però també presenten connexions que dibuixen un camí sinuós que va d'unes a altres. Conceptes com conservació, biodiversitat, adaptació i canvi són els que marquen les aportacions relacionades amb les ciències naturals; natura humanitzada, insularitat, via menorquina o sostenibilitat, són altres conceptes que trobam a les aportacions relacionades amb les ciències humanes. Altres contribucions són

seva realitat. Només si es coneixen totes, encara que sigui d'una manera aproximada, es pot dir que s'obté una idea de la realitat de l'illa.

Però, tanmateix, el coneixement científic no ho és tot. El coneixement científic no és complet ni ho serà mai, per açò, per molt que coneguem tots els aspectes físics, biològics i socials de l'illa, la reunió d'aquests coneixements no és Menorca. El conjunt de totes les ciutats, pobles, muntanyes i rius d'un territori en un mapa no és mai el territori real, sinó la seva representació.

Per aquest motiu, el coneixement científic sempre deixa camp per desenvolupar la imaginació, imaginació que si es desborda pot originar monstres, però que si es controla ens pot il·luminar, almenys en part, aquells racons inexplorats en què la ciència s'atura, allà on la ciència no té res a dir. Els mateixos científics, com a resultat de la seva tasca quotidiana, adquireixen una intuïció que els apropa a la realitat fins a extrems que la seva ciència no explica. Aquests extrems ara són simples imatges o idees que algun dia, potser, trobaran cabuda dintre de la ciència ordinària. Quan açò passi el territori del coneixement s'haurà eixamplat i la zona desconeguda haurà estat empesa cap enfora però sense desaparèixer mai del tot.

La idea que presideix aquest llibre ha estat, precisament, demanar a un grup d'especialistes qualificats una imatge no científica -o no exclusivament científica- de l'aspecte de la realitat menorquina que cadascun d'ells estudia, una imatge sempre producte de la seva experiència, dels seus anys de dedicació a conrear una parcel·la del coneixement relacionada amb l'illa. És a dir, es tractava d'exposar d'una manera entenedora per a tothom la idea que cadascun d'aquests científics s'ha fet de Menorca al llarg de moltes hores de minucios treball de camp; idea foramentada en l'experiment i l'estudi però també gràcies al coneixement informal que, com acabam de dir, tot científic obté de la seva experiència i que és el que li permet innovar i fer avançar el coneixement.

Aquest, per tant, és l'esperit que presideix el recull d'articles mitjançant els quals un grup de 34 bons coneixedors de la realitat menorquina ens apropen a aquella imatge de l'illa que els seus treballs han conformat al cap dels anys. Aquestes imatges, com podreu comprovar, són múltiples i diverses però també presenten connexions que dibuixen un camí sinuós que va d'unes a altres. Conceptes com conservació, biodiversitat, adaptació i canvi són els que marquen les aportacions relacionades amb les ciències naturals; natura humanitzada, insularitat, via menorquina o sostenibilitat, són altres conceptes que trobam a les aportacions relacionades amb les ciències humanes. Altres contribucions són

destinades a parlar dels homes i les dones que viuen a l'illa i que també formen part de la seva realitat, la part més important per a uns, o una espècie més, responsable dels seus problemes, per a d'altres. En aquestes contribucions s'analitzen els treballs, tant físics com intel·lectuals, dels menorquins i menorquines: les parets seques i la improvisació poètica, la roda de la vida i el territori fet poesia en la seva toponímia...

Totes aquestes contribucions són com pinzellades d'una pintura impressionista de la nostra illa, perquè com tots els quadres d'aquesta tendència artística, si bé no ens donen una imatge detallada del subjecte representat, sí que ens transmeten una imatge que de vegades pot ser més conforme a la realitat que la d'una pintura convencional. A més, en certa manera, com en les obres impressionistes que pretenen captar els instants fugissers d'un paisatge, les ombres dels núvols que corren sobre els turons, o els reflexos canviants de les aigües, en aquests articles trobarem la visió dinàmica de la realitat fixada en alguna instantània escollida i tots junts reconstrueixen aquesta dinàmica de la pedra, la mar i el cel damunt Menorca i sobretot la dinàmica de la vida.

Juntament amb cadascun dels escrits d'aquest llibre, ja que parlem de pintura, trobareu una il·lustració que els acompanya. Són fetes per un grup de pintors i dibuixants menorquins i els temes de cada il·lustració, encara que els han desenvolupat lliurement segons el seu estil, els han estat suggerits pels diferents autors. D'aquesta manera es produeix una simbiosi entre la pintura i els escrits que reforça el propòsit dels coordinadors d'aquest llibre: oferir una col·lecció d'imatges de Menorca en què la ciència i la intuïció -els fets i la imaginació- es barregen per apropar-nos a una realitat polièdrica de l'illa de Menorca. El resultat d'aquesta simbiosi és el llibre que teniu a les mans. Si aconseguim que despertí en vosaltres, futurs lectors, el mateix interès que ha suscitat la proposta en els autors, haurem aconseguit el nostre propòsit principal. No ens queda sinó demanar-vos que passeu la pàgina, entreu al cor del llibre, i desitjar-vos una bona lectura.

Maó, 14 de setembre de 2008